

**PORADNIK
DLA UCHODźCÓW
Z UKRAINY**

**ПОРАДНИК
ДЛЯ БІЖЕНЦІВ
З УКРАЇНИ**

**ИНФОРМАТОР
ДЛЯ БЕЖЕНЦЕВ
ИЗ УКРАИНЫ**

**PORADNIK
DLA UCHODźCÓW
Z UKRAINY**

**ПОРАДНИК
ДЛЯ БІЖЕНЦІВ
З УКРАЇНИ**

**ИНФОРМАТОР
ДЛЯ БЕЖЕНЦЕВ
ИЗ УКРАИНЫ**

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Joanna Ośka

Tłumaczenie na jęz. ukraiński
Natalia Kasianchuk

Tłumaczenie na jęz. rosyjski
Junna Korobeinkova

Projekt okładki i stron tytułowych
Grafos

Poszczególne rozdziały opracowali:

Michał Golec – rozdz. 4 pkt 4.3–4.5

Tadeusz Kołodziej – rozdz. 3

Tomasz Pietrzak – rozdz. 1; rozdz. 4 pkt 4.1, 4.2, 4.6; rozdz. 5

Alicja Sukiennik – rozdz. 2

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-543-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział 1	
Ochrona czasowa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej (<i>Tomasz Pietrzak</i>)	9
Rozdział 2	
Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy (specustawa) – legalność pobytu (<i>Alicja Sukiennik</i>)	17
2.1. Uwagi ogólne	17
2.2. Przekroczenie granicy	19
2.3. Nadanie numeru PESEL i profil zaufany	20
2.4. Przedłużenie uprawnień pobytowych	22
Rozdział 3	
Zatrudnianie obywateli Ukrainy (<i>Tadeusz Kołodziej</i>)	23
3.1. Strona podmiotowa	23
3.2. Sposób powierzenia pracy	24

Rozdział 4

Pomoc socjalna dla osób objętych specustawą	26
4.1. Jednorazowe świadczenie pieniężne dla osób objętych specustawą (<i>Tomasz Pietrzak</i>)	26
4.2. Świadczenia rodzinne (<i>Tomasz Pietrzak</i>)	28
4.2.1. Uwagi ogólne	28
4.2.2. Zasiłek rodzinny	29
4.2.3. Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka (tzw. becikowe)	31
4.2.4. Świadczenia opiekuńcze	32
4.2.5. Świadczenie rodzicielskie	35
4.3. Świadczenie wychowawcze (500+) (<i>Michał Golec</i>)	37
4.4. Świadczenie „dobry start” (<i>Michał Golec</i>)	39
4.5. Rodzinny kapitał opiekuńczy (<i>Michał Golec</i>)	46
4.5.1. Uwagi ogólne	46
4.5.2. Składanie wniosków	49
4.6. Dofinansowanie obniżenia opłaty za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna (<i>Tomasz Pietrzak</i>)	51

Rozdział 5

Wsparcie dla osób udzielających zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy (<i>Tomasz Pietrzak</i>)	54
Wykaz aktów prawnych	57
Kontakt dla osób potrzebujących pomocy	59

Wstęp

Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska oraz Fundacja Ocalenie przekazują Państwu ten poradnik, powstały z myślą o osobach, które uciekły z Ukrainy do Polski, a także tych, które angażują się w pomoc uchodźcom z Ukrainy w Polsce.

Poszczególne zagadnienia zostały opisane w poradniku w sposób przystępny, zrozumiały dla osób, które nie miały często do czynienia z przepisami prawa, a chcą zrozumieć sytuację prawną uchodźców z Ukrainy w Polsce i oferowane im możliwości legalizacji pobytu, pracy i wsparcia socjalnego. Wszystkie materiały opracowano w trzech wersjach językowych – polskiej, ukraińskiej i rosyjskiej, z myślą o możliwie najszerszej grupie odbiorców. Uwzględniono także zagadnienie ochrony czasowej, udzielanej przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców, przysługującej w Polsce obywatelom państw innych niż Ukraina, jeśli uciekli z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi. Ponadto opisano procedurę ubiegania się o wsparcie finansowe dla osób udzielających zakwaterowania i wyżywienia uchodźcom z Ukrainy.

Mamy nadzieję, że poradnik pozwoli odnaleźć odpowiedzi na najczęściej pojawiające się pytania związane z sytuacją osób, które uciekły z Ukrainy do Polski z powodu wojny.

Rozdział 1

Ochrona czasowa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej

Rada Unii Europejskiej 4.03.2022 r. zdecydowała o wdrożeniu mechanizmu tzw. ochrony czasowej dla osób uciekających z Ukrainy w wyniku wojny. Jest to mechanizm ochrony niestosowany wcześniej i różny od istniejących w polskim prawie krajowym instytucji zezwolenia na pobyt czasowy oraz ochrony międzynarodowej.

- **Czym jest ochrona czasowa?**

Ochrona czasowa wynika z dyrektywy Rady 2001/55/WE z 20.07.2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz.Urz. WE L 212, s. 12). Jest to forma ochrony gwarantująca legalny wjazd i pobyt, a także prawo do pracy i pomoc materialną i medyczną osobom ucie-

kającym z Ukrainy w związku z wojną, wymienionym w decyzji wykonawczej Rady UE z 4.03.2022 r. Ochrona czasowa obowiązuje we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej, ale sama dyrektywa wyznacza jedynie **minimalny standard przyznawanej ochrony**. Państwa członkowskie UE mogą zdecydować o przyznaniu większych praw osobom uciekającym z Ukrainy. Polska zdecydowała się udzielić większej ochrony obywatelom Ukrainy i ich małżonkom w ustawie z 12.03.2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. poz. 583 ze zm.) (tzw. specustawie), zaś niektórym pozostałym kategoriom osób uciekających z Ukrainy przysługuje ochrona czasowa na podstawie wspomnianej decyzji wykonawczej Rady UE.

Regulacje specustawy dotyczące obywateli Ukrainy zostały omówione w pozostałych częściach niniejszego przewodnika. W tym rozdziale omawiamy jedynie przepisy, które odnoszą się do osób objętych ochroną czasową na podstawie decyzji wykonawczej Rady UE, a nie dotyczą osób objętych przepisami specustawy.

- **Komu przysługuje w Polsce ochrona czasowa?**

Ochrona czasowa przysługuje:

- 1) **bezpaństwowcom** lub **obywatelom państw trzecich** (innych niż Ukraina), którzy są w stanie udowodnić, że przed 24.02.2022 r. legalnie przebywali w Ukrainie na podstawie ważnego **zezwolenia na pobyt stały** wydanego zgodnie z prawem ukraińskim i **nie są w stanie w bezpiecznych warunkach powrócić do kraju lub regionu pochodzenia;**

- 2) **bezpaństwowcom** lub **obywatelom państw trzecich** (oraz członkom ich rodzin), którzy przed 24.02.2022 r. korzystali z **ochrony międzynarodowej** lub równoważnej ochrony krajowej w **Ukrainie**.
- **Kto jest uznawany za członka rodziny osoby uprawnionej do ochrony czasowej?**

Za członka rodziny osoby uprawnionej do ochrony czasowej uznaje się:

- 1) małżonka;
 - 2) małoletnie i niepozostające w związku małżeńskim dzieci lub dzieci małżonka, niezależnie od tego, czy urodziły się w związku małżeńskim, poza związkiem, czy są przysposobione;
 - 3) innych bliskich krewnych, którzy mieszkali razem jako jedna rodzina w czasie, kiedy wystąpiły okoliczności prowadzące do masowego napływu wysiedleńców, którzy byli w tym czasie całkowicie lub częściowo na utrzymaniu osoby uprawnionej.
- **Komu nie przyznaje się ochrony czasowej?**

Ochrona czasowa nie jest przyznawana:

- 1) obywatelom państw trzecich lub bezpaństwowcom, którzy przed 24.02.2022 r. przebywali w Ukrainie na podstawie czasowych zezwoleń na pobyt, wiz lub nie posiadali ważnych dokumentów pobytowych, oraz

- 2) obywatelom państw trzecich lub bezpaństwowcom, którzy przed 24.02.2022 r. posiadali w Ukrainie zezwolenie na pobyt stały, lecz są w stanie powrócić do swojego państwa lub regionu pochodzenia w sposób bezpieczny i trwały.

Osoby wymienione w pkt 1 i 2 powinny jednak ze względów humanitarnych zostać przyjęte na terytorium Unii, bez konieczności posiadania ważnej wizy lub wystarczających środków utrzymania lub ważnego dokumentu podróży, aby mieć zapewniony bezpieczny przejazd i móc wrócić do swojego państwa lub regionu pochodzenia.

Szef Urzędu ds. Cudzoziemców **może** (ale nie musi) odmówić udzielenia ochrony czasowej osobom, które spełniają kryteria do uzyskania ochrony czasowej, lecz co do których istnieją **uzasadnione podejrzenia**, że:

- 1) popełniły zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości w rozumieniu przepisów prawa międzynarodowego odnoszących się do tych zbrodni;
- 2) popełniły, poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a przed przybyciem na to terytorium w celu korzystania z ochrony czasowej, zbrodnię o charakterze niepolitycznym;
- 3) dopuścili się czynów sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych;
- 4) ich wjazd lub pobyt mogą zagrozić bezpieczeństwu państwa;

5) zostały skazane prawomocnym wyrokiem za taką zbrodnię, której charakter wskazuje, że ich obecność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mogłaby stanowić zagrożenie dla jej obywateli.

- **Na czym polega ochrona czasowa?**

Ochrona czasowa gwarantuje uciekającym **legalny pobyt w Polsce przez rok**. Jeśli ustaną przeszkody do bezpiecznego powrotu do kraju pochodzenia, może zostać przedłużona na kolejne 6 miesięcy, jednak nie więcej niż 2 razy (w sumie jeszcze rok).

Ochrony czasowej udziela Szef Urzędu ds. Cudzoziemców (ul. Taborowa 33, 02-699 Warszawa). Tam, a także w delegaturze urzędu w **Białej Podlaskiej** (przy ul. Dokudowskiej 19) można bezpłatnie złożyć wniosek w celu otrzymania **zaświadczenia potwierdzającego korzystanie z ochrony czasowej**. To zaświadczenie jest wyłącznym dokumentem poświadczającym korzystanie z ochrony czasowej na terytorium Polski.

W celu uzyskania zaświadczenia konieczne jest przedstawienie:

- paszportu i jego kopii (o ile się je posiada);
- dokumentów potwierdzających, że przed 24 lutego br. korzystało się z ochrony międzynarodowej w Ukrainie lub legalnie przebywało w Ukrainie na podstawie ważnego zezwolenia na pobyt stały;

- dokumentów lub dowodów poświadczających, że nie jest się w stanie w bezpiecznych warunkach powrócić do kraju lub regionu pochodzenia.

Ponadto, osobom korzystającym z ochrony czasowej Szef Urzędu ds. Cudzoziemców zapewnia (na żądanie) **zakwaterowanie, wyżywienie oraz opiekę medyczną** albo pomoc w postaci **świadczenia pieniężnego**. Pomocy tej udziela się (w miarę posiadanych środków) przez okres minimum 2 miesięcy a maksymalnie do końca okresu ważności zaświadczenia potwierdzającego korzystanie z ochrony czasowej. Opieka medyczna odbywa się na podstawie umowy zawartej między Szefem Urzędu ds. Cudzoziemców a świadczeniodawcą.

Obecnie opiekę medyczną świadczy Petra Medica Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie przy ul. Grochowskiej 166, która zapewnia infolinię dla cudzoziemców, nr 22 112-02-06, od poniedziałku do piątku w godz. 8:00–16:00 lub pod adresem e-mail: cudzoziemcy@petramedica.pl.

Cudzoziemcowi korzystającemu z ochrony czasowej, który **wykonuje pracę lub prowadzi działalność gospodarczą**, Szef Urzędu zapewnia opiekę medyczną, zakwaterowanie i wyżywienie, uwzględniając wysokość uzyskiwanego przez cudzoziemca dochodu.

Osoby korzystające z ochrony czasowej mogą **podejmować pracę w Polsce bez zezwolenia**. Mogą również prowadzić działalność gospodarczą.

Osoby poniżej 18. roku życia korzystające z ochrony czasowej mają prawo dostępu do bezpłatnej edukacji w Polsce.

Osoba korzystająca z ochrony czasowej ma prawo do **połączenia się z rodziną** (por. pyt. *Kto jest uznawany za członka rodziny...*). Pomoc w połączeniu się z rodziną oferuje Szef Urzędu ds. Cudzoziemców. W takim wypadku członkowi rodziny wydaje się wizę i zaświadczenie o korzystaniu z ochrony czasowej.

- **Czy po otrzymaniu ochrony czasowej w Polsce można wyjechać do innego kraju Unii Europejskiej i ubiegać się o udzielenie ochrony czasowej?**

Istnieje możliwość przeniesienia cudzoziemca korzystającego z ochrony czasowej z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Odbywa się to na wniosek Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców i wyłącznie za zgodą cudzoziemca, w szczególności w celu połączenia z członkiem jego rodziny korzystającym z ochrony czasowej na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Ponadto, osoba korzystająca z ochrony czasowej w Polsce może uzyskać wizę Schengen w placówce dyplomatycznej innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej i podróżować w obszarze Schengen przez 90 dni w okresie 180 dni, ale nie może korzystać z praw wynikających z ochrony czasowej w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej (może z nich korzystać wyłącznie w kraju, który przyznał jej ochronę czasową, tj. w Polsce).

- **Czy korzystając z ochrony czasowej, można złożyć wniosek o ochronę międzynarodową?**

Tak. Jeśli rozpatrywanie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej nie zostało zakończone przed wygaśnięciem okresu ochrony czasowej, zostaje ukończony po upływie tego okresu. Państwem członkowskim Unii Europejskiej właściwym do rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej osobie korzystającej z ochrony czasowej jest państwo, które wyraziło zgodę na przyjęcie tej osoby na swoje terytorium.

Rozdział 2

Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy (specustawa) – legalność pobytu

2.1. Uwagi ogólne

Ustawą z 12.03.2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa uregulowano z mocą od 24.02.2022 r. sytuację obywateli Ukrainy już przebywających na terenie Rzeczypospolitej oraz dopiero wjeżdżających w związku z zagrożeniami na jej teren. Rozwiązania tymczasowe stosowane przed 12.03.2022 r. zastąpione zostały kompleksowymi regulacjami. **Ustawa chroni przybyłych do Polski od 24.02.2022 r. obywateli Ukrainy przez 18 miesięcy (z możliwością przedłużenia tego okresu), przy czym opuszczenie terytorium kraju na okres powyżej miesiąca uniemożliwia powrót do Polski.** Ostatni możliwy dzień wjazdu do Polski na szczególnych zasadach zostanie określony w rozporządzeniu Rady Ministrów.

Specustawa legalizuje pobyt osób posiadających Kartę Polaka i obywateli Ukrainy (przy czym pojęciem tym objęto również współmałżonków obywateli) przybyłych z jej terytorium w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium państwa. Nie jest wymagane przekroczenie granicy polskiej bezpośrednio z Ukrainy. Ochronie podlegają również obywatele Ukrainy oraz ich małżonkowie, którzy w związku z działaniami wojennymi przekroczyli granice innych państw, a następnie dotarli do Polski i chcą w niej pozostać. Osoby takie są objęte ochroną tymczasową w rozumieniu ustawy z 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1108 ze zm.), wprowadzono jednak liczne modyfikacje.

Na nieco odmiennych zasadach przedłuża się legalny pobyt na terenie Polski osób posiadających status uchodźcy, znajdujących się w procedurze uchodźczej, takich które zadeklarowały zamiar przystąpienia do tej procedury, posiadały dotychczas zgodę na pobyt (stały, czasowy, tolerowany lub dla rezydentów długoterminowych Unii Europejskiej) albo były objęte ochroną uzupełniającą. Ustawa nie reguluje sytuacji osób innych narodowości wjeżdżających do Polski z terytorium Ukrainy.

W zakresie zasad przekraczania granicy dążono do umożliwienia jak najsprawniejszego i najskuteczniejszego przebiegu ewakuacji, co przełożyło się na liczbę formalności dokonywanych w trakcie wjazdu na rzecz ich odroczenia w czasie. Szczególne zasady dotyczą także przedłużenia legalnego pobytu dla osób przebywających w Polsce jeszcze przed konfliktem zbroj-